2/3 1570

Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומערירען
אונד דער פרענומעראציאנס-פרייז
בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס
ערסטען בלאטטעס.

דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואיטצנער בולוואר נומ' 29,
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

יודישע
פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וועכענטליך
מאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג
אונד קאסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פירטעליעהריג 2 גולד. 50 קר. ע. וו.

פיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר' 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

Nr. 35, זעכצעהנטער יאהרגאנג — פעסט, פרייטאג כד אדר התרמ"ד. — Pest, den 21. März 1884.

דער קאמפף געגען דיא אנארכיסטען.

עס האט איינע צייט געגעבען, אין וועלכער רוסלאנד, וועלכעס וועגען דער אומטריעבע דער ניהיליסטען אין פארטוועהרענדער געפאהר שוועבטע, אן דיא איבריגען שטאאטען אום הילפע זיך וואנדטע. דיא רוסישען ניהיליסטען פליכטעטען נעמליך, זאבאלד זיא פאן דער פאליציא פערפאלגט וואורדען, נאך דעם אויסלאנדע, פארציגליך נאך דער שווייץ, נאך פראנקרייך אונד ענגלאנד, וואו זיא שוטץ פאנדען. דאס וואר איינדעס נאך ערטרעגליך. אללײן דיא ניהיליסטען רוהטען אויך אין דער פרעמדע ניכט, זאנדערן זעטצטען איהרע פערשווארונגען געגען דען פארטבעשטאנד דעס רוסישען רייכעס פאן איהרען איינשטאלטסארטען אויס פארט, אונד צוואר מיט אום זא גראססערעם נאכדרוקע, דא זיא מעהר דיא רוסישע פאליציא ניכטס צו פירכטען האטטען. דעסהאלב ערזוכטע דיא רוסישע רעגיערונג דיא בעטרעפפענדען שטאאטען וויעדערהאלט אונד איינדרינגליך אום אויסליעפערונג דער פערברעכערישען ניהיליסטען אן דיא רוסישען בעהארדען. דאך דיא פרייהייטליכען שטאאטען וואללטען דיעזען וואונש דער רוסישען רעגיערונג ניכט ערפיללען. זיא בעטראכטעטען נעמליך דיא ניהיליסטען ניכט אלס „געמיינע פערברעכער", דיא מאן איבעראלל דער שטראפענדען בעהארדע אויסליעפערט, זאנדערן אלס בלאסע „פאליטישע פערברעכער", וועלכע ניכט דיא בעשטעהענדע געזעללשאפטליכע ארדנונג איבערהויפט, זאנדערן נור דען „ראהען אבסאלוטיסמוס" אין רוסלאנד בעקעמפפען. איהר קאמפף געגען דיא ציישטענדע אין רוסלאנד ערשיען אלזא אלס איין גערעכטער אונד עדלער, וועסהאלב דענן אויך דער וואונש דער רוסישען רעגיערונג וועגען אויסליעפערונג דער ניהיליסטען פאן אללען איראפעאישען שטאאטען איינפאך צוריקגעוויעזען וואורדען.

עס איזט נון אנדערס געווארדען. דיא אומטריעבע דער „אנארכיסטען", דיא זיך אין אללען איראפעאישען שטאאטען געפאהר-דראהענד צייגען, האבען עס נאטהווענדיג געמאכט, דאס אללע שטאאטען געגען דיא געמיינזאמע געפאהר זייטענס דיעזער פיינדע אללער געזעללשאפטליכען ארדנונג זיך געגענזייטיג שטיטצען. נאמענטליך אין ענגלאנד, וואו פריהער דיא רוסישען ניהיליסטען שטעטס דיא פריינדליכסטע איינפנאהמע פאנדען, זאה מאן זיך אין לעטצטערער צייט פעראנלאסט, פיר דיא זיכערהייט דעס שטאאטעס עטוואס צו אונטערנעהמען. אין לאנדאן וואורדען פאן דער אומשטורצ-פארטייא, דיא דארט ניכט „ניהיליסטען" אונד ניכט „אנארכיסטען", זאנדערן „אירישע פעניער" הייסט, גראסע מאססען פאן „דינאמיט" אין געהיימען פאבריקען ערצייגט אונד וויעדערהאלט פערזוכע געמאכט, דיא פערשיעדענען אפפענטליכען געביידע דער שטאדט אונד דעס שטאאטעס, יא זעלבסט דאס פארלאמענט, אין דיא לופט צו שפרענגען. דיא ענגלישע פאליציא האט זייט עטווא צוויא יאהרען קיינען איינענבליק רוהע, אינדעם זיא דען קאמפף געגען דיא פערשיעדענען פערשווארער-באנדען טאג אונד נאכט פארטזעטצען מוס. אונזערע לעזער ווערדען וואהל וויססען, דאס אירלאנד זייט יע דיא לאזרייסונג פאן ענגלאנד אנשטרעבט. דיא אירלענדער זוכטען דאהער איממער, ענגלאנד דורך פערשווארונגען צור נאכגיעביגקייט צו צווינגען. יענע אויפשטענדישען אירלענדער הינגעגען, וועלכע פאן דער ענגלישען פאליציא זיך שאן בעדראהט פיהלטען, פליכטעטען זאגלייך איבערס מעער נאך אמעריקא. הייטע בעפינדען זיך אויף אמעריקאנישעם געביעטע בערייטס מעהרערע הונדערט-טויזענדע אירלענדער, דיא זיך דארט גראסע רייכטהימער אונד איינפלוסרייכע שטעללונגען ערווארבען. אין אמעריקא האבען דיעזע גאר פרייען שפיעל-רוים. דארט קאננען זיא נאך הערצענסלוסט „דינאמיט" פאבריצירען צו דעם צוועקע, אום דאסזעלבע נאך ענגלאנד צו שמוגגעלן אונד דארט דיא גרייעלהאפטעסטען פערוויסטונגען אנצוריכטען.

נון וואר עס ניכט מעהר דאס אבסאלוטיסטישע רוסלאנד, זאנדערן דאס פרייהייטליכע ענגלאנד, וועלכעס דיא איבריגען שטאאטען אום הילפע געגען דיעזע אומשטורצ-באנדען אנזוכטע. אונד וואהרליך! דער הילפע-רוף ענגלאנדס בליעב ניכט זא אונבעריקזיכטיגט, וויא זיינער צייט דער הילפע-רוף רוסלאנדס. דייטשלאנד פיהלטע זיך יא אהנעהין זייט לענגערער צייט בעאונרוהיגט וועגען זיינער „זאציאליסטען"; עסטערייך-אונגארן ערקאננטע אין לעטצטערער צייט עבענפאללס דיא אללגעמיינע געפאהר, דיא איהם זייטענס דער „אנארכיסטען" דראהען. עס איזט דאהער קיין וואונדער, ווענן דייטשלאנד אונד עסטערייך-אונגארן זיך אלסבאלד פיר דען געדאנקען געניינט צייגטען, דאס אללע שטאאטען געמיינזאם געגען דיא אומשטירצלער פארגעהען זאללען, גאנץ גלייך אב דיעזע אונטער דעם נאמען „ניהיליסטען", „זאציאליסטען", „אנארכיסטען", „אירישע פעניער", „קאממוניסטען" או' ז' וו' אירגענדוואו אויפטרעטען. אבער אם בעצייכנענדסטען איזט עס, דאס זעלבסט דיא רעפובליקאנישע שווייץ אונד דאס רעפובליקאנישע אמעריקא זיך דאצו אויפגעראפפט, דען פיינדען דער ארדנונג אללער לענדער, וועלכע זיך אויף איהרעם געביעטע ניעדערלאססען אונד פאן דארט אויס געגען פרעמדע שטאאטען פערשווארונגען אנצעטטעלן, מיט מאגליכסטעם נאכדרוקע ענטגעגענצוטרעטען אונד אללע אומטריעבע דערזעלבען צו פערהינדערן.

איינע דעפעשע אויס בערן פאם 19-טען דיעזעס מעלדעט דיעסבעציגליך פאלגענדעס: „דער שווייצערישע בונדעס-ראטה האט בעשלאססען, דיא האנדלונגען, וועגען וועלכער דיא אנארכיסטען אירגענדוואו אין אונטערזוכונג געצאגען ווערדען, ניכט אלס „פאליטישע", זאנדערן אלס „געמיינע" פערברעכען צו בעטראכטען, אין פאלגע דעססען דיא אנארכיסטען צור געזעטצליכען בעשטראפונג אויסגעליעפערט ווערדען מיססען. דער בונדעס-ראטה האט זיך צו דיעזעם בעשלוססע פעראנלאסט געזעהען אין פאלגע איינשרייטענס דער עסטערייכישען פאליציא. דיא אנארכיסטען, וועלכע אין וויען פערשיעדענע פערברעכען פערייבט האטטען, פליכטעטען נעמליך נאך דער שווייץ. דיא עסטערייכישע פאליציא ערזוכטע נון אום אויסליעפערונג דיעזער אנארכיסטען. דער בונדעס-ראטה ערפיללטע דיעזען וואונש אום זא בערייטוויללינער, אלס ערסטענס דיא האנדלונגען דער אנארכיסטען וויקליך „געמיינע" פערברעכען זינד, דיא דעם שטראפגעזעטצע פערפאללען; צווייטענס אבער איזט מאן יא ניכט זיכער, דאס הייטע מארגען אויך דיא שווייץ פאן דיעזען אומשטירצלערן בעדראהט ווירד, וועסהאלב אללע שטאאטען האנד אין האנד געהען מיססען, אום דיא איבעלטהעטער נאך רעכטצייטיג „אונשעדליך" צו מאכען."

פראנקרייך אללײן האט זיך נאך ניכט ענטשלאססען, דיא אנארכיסטישען פערברעכער אויסצוליעפערן. פראנקרייך איזט עבען איינע נאך יונגע רעפובליק אונד פירכטעט ראהער, דורך אויסליעפערונג דער אנארכיסטען געגען דען „גייסט דער פרייהייט" צו פערשטאססען. ווענן יעדאך דיא שווייץ אונד אמעריקא זיך פיר דיעזען שריטט ענטשלאססען, זא דארף אויך פראנקרייך בעטרעפפס דער פרייהייט דאנן ניכט איבערטרייבען זיין, ווענן רוכלאזע מענשען עבען דיא פרייהייט מיסברויכען וואללען, אום דען רוהיגען פארטבעשטאנד דער שטאאטען אונזיכער צו מאכען.

דער סינאגאגען-בראנד-פראצעס.

(שלוס.)

פערטהיידיגער דר' סעללא טהיילטע מיט, דאס דער שטיינמעטצמייסטער באיער געסטערן העררן יוסטיץ-ראטה שיינעמאנן געזאגט האט, זיין געוויססען דרענגע איהן צו דעם געשטענדניס: דער מיידער בומקע האבע איהם איינמאל ערצעהלט, דאס בובהאלין איינעם ארבייטער דאבבערשטיין 10 טהאלער געבאטען, ווענן ער דיא סינאגאגע אנשטעקע. (אללגעמיינע בעוועגונג.)

פרעזידענט: „בובהאלין! זיא זאללען איינעם ארבייטער דאבבערשטיין 10 טהאלער געבאטען האבען, ווענן ער דיא סינאגאגע אנשטעקען וויללע?"

צייגע: „דאס איזט ניכט וואהר."

דער געריכטסהאף בעשליעסט, בומקע אונד דאבבערשטיין טעלעגראפיש צו ציטירען, פערנער אויך דען פאסט-סעקרעטער שמאלל, דער צייגען ווירד, דאס בובהאלין אין איינעם שנאפסלאדען בעטרונקען געמאכט אונד בעלעהרט וואורדע, וויא ער אויסזאגען זאללע.

צייגין שוהריג זאגט אויס, דאס לעסהיים'ס פערשטארבענע שוועגערין ביי איינעם שטרייטע מיט לעסהיים געזאגט: „נון שווייגע איך ניכט לענגער; איך ברינגע דיך אינ'ס צוכטהויז."

דיא פערלעזונג דער פריהערען אויסזאגע דער שוועגערין לעסהיים'ס ערגיבט, דאס זיא צוואר געדראהט, איהרען שוואגער, וויל ער זיא געשימפפט, אנצוצייגען, פאן צוכטהויז האבע זיא ניכט געשפראכען."

נאך פערנעהמונג מעהרערער צייגינגען, וועלכע אונוועזענטליכעס אויסזאגען, זאגט קרימינאל-קאממיססער האפט: „איין ניי-שטעטטינער פאליציידיענער טהיילטע מיר מיט, דער וואגענשמיערער גערטנער האבע עטוואס וויכטיגעס צו זאגען. איך בעשטעללטע דען לעטצטערען; דערזעלבע בעהויפטעטע 14 טאגע נאך דעם קאסלינער פראצעס, אם 2-טען נאוועמבער 1883, זייא ער אין דער פיערטען וואגענקלאססע פאן ניי-שטעטטין נאך קאסלין געפאהרען. איינע שטאציאן הינטער ניי-שטעטטין, אויף דעם קיעטץ, זייען פרויא לעסהיים אונד פרויא היידעמאנן איינגעשטיעגען. פרויא לעסהיים זאגטע צו איהם: „איך פאהרע יעטצט נאך קאסלין, אום מיינען מאנן צו בעפרייען, איך ווערדע דעם שטאאטס-אנוואלט זאגען, דאס מיין מאנן דורך געלדגעשענקע צור בראנדשטיפטונג פערלייטעט וואָרדען איזט". גערטנער בעמערקטע: „איך קאננטע מיך ניכט איררען, וויל דיעזע פרויען מיר גענויא בעקאננט זייען." — איך ריעף נון דיא פרויען אויך צו מיר אונד שטעללטע זיא מיט גערטנער געזיכט צו געזיכט. אלס דיא פרויען איהם יעדאך ערווידערטען, ער ליגע, אונד איך איהן איינדרינגליכסט פערווארנטע, בעגאנן ער אן אללען גליעדערן צו ציטטערן אונד

וואס לייסטעטען דיא יודען דער קונסט ?

II. אבראהאם שטערן,

ערפינדער איינער קונסטפאָללען רעכען-מאשינע.

וויר האבען עס ווידער מיט איינעם איינפאַבען פּאָלנישען יודען צו טהון, דער אָהנע יע איינע רעגעלמעסיגע שול-בילדונג גענאָססען צו האבען, אויף דעם געביעטע דער קונסט וואהרהאַפט ערשטוינליכעס געלייסטעט האט.

אבראהאם שטערן איזט אים יאהרע 1769 אין דעם פּאָלנישען שטעדכען הרוסבעסצאָוו פאָן זעהר ארמען אונד זעהר פֿראָממען עלטערן געבאָרען. דא דיא עלטערן עבען זעהר מיטטעללאָז וואַרען אונד פיר וועלטליכע בילדונג אויך קיין פֿערשטענדניס האטטען, זאָ איזט עס נור נאַטירליך, דאס זיא איהר קינד אין קיינע אָפֿפענטליכע שולע שיקטען. אים העברעאישען וואורדע אינדעס דער יונגע קנאַבע אים „חדר" רעכט גרינדליך אונטעררינכטעט. — קוים 12 יאהרע אלט, וואורדע אבראהאם שטערן צו איינעם אוהרמאכער אין דיא לעהרע געגעבען. אן דער קונסט פאָללען איינריכטונג דער אוהר פאנד דער אויפגעוועקטע קנאבע פיעלען געשמאק. ער איבטע ניכט בלאָס זיינע הענדע, זאָנדערן נאָך מעהר זיינען פֿערשטאנד ביא דער הערשטעללונג פֿערשיעדענער אוהרען. דיא זינרייכען ארבייטען דעם יונגען אוהר-מאכערס עררעגטע אלסבאלד דיא אויפמערקזאמקייט דער גאנצען אומגעגענד. באלד דאראויף קויפטע דער אלס געלעהרטער אונד שטאאטס-מאנן זעהר בעריהמטע הערר סטאניסלויס פאָן סטאסציץ דאס גאנצע שטעדטכען הרוסבעסצאָוו. היער לערנטע אויך ער דען פּאָלניש-יידישען אוהר-מאכער קעננען, דעססען ארבייטען ער אויפריכטיג אנשטוינטע. דער מענשענפריינדליכע הערר בעדויערטע עס, דאס איין זאָלכעס טאלענט אין דיעזעם אונבעדייטענדען שטעדכען צו גרונדע געהען זאָללע. ער ריעטה דאהער דעם יונגען אוהר-מאכער, נאך ווארשוי צו געהען, אום דאָרט „מאטהעמאטיק" צו שטודירען. פאָן דיעזעם זיינעם גאָננער רייכליך אונטערשטיטצט, גאב שטערן זיין אוהר-מאכער-האנדווערק וואירקליך אויף אונד בעזוכטע דיא אוניווערזיטעט צו ווארשוי, וואָ ער מיט גראָססעם פלייסע אונד גלענצענדעם ערפאָלגע מאטהעמאטישען שטודיען זיך ווידמעטע.

היער ענטפאלטעטען זיך זיינע גייסטיגען אנלאַגען זאָ ראש אונד זאָ ריעזענהאַפֿט, דאס דער איינפאבע פּאָלניש-יידישע יינגלינג אללע זיינע פראָפעססאָרען אין געלעהרטעם שטרעבען פֿערזעטצטע. — אברהם שטערן ערפאנד היער איינע קונסטרייכע „רעדע-מאשינע", דאנן ווידער איינען בעוועגליכען „טרי-אנגעל", אום דען אינשעניערען אונד דען ארטיללעריסטען דען בעשווערליכען „מעס-טיש" ענטבעהרליך צו מאכען.

אבער ערסט אים יאהרע 1815 צאָג דער גראָססע קינסטלער דיא אללגעמיינע אויפמערקזאמקייט אויף זיך דורך דיא ערפינדונג איינער „רעכען-מאשינע", וועלכע דיא ערשטוינליכסטען רעזולטאטע געוועהרטע. לייסטע אויס אללען שטענדען, בעריהמטע שטאאטסמעננער אונד האָהע אָפֿפיציערע, צאָגען גון צו דעם קליינען הייזע דעם יידישען מעכאניקערס, אום זיינע קונסטפאָללע, האָבסט איבערראשענדע ערפינדונג צו בעוואונדערן. אבראהאם שטערן וואר איין געפייערטער מאנן, דער אין דען גלענצענדסטען סאלאָנס פאָן ווארשויא איממער מיט עהרפורכט בעגריסט וואורדע. דיא „געזעללשאַפֿט דער פריינדע דער וויססענשאַפֿט" ערוועהלטע איהן צו איהרעם מיטגליעדע. דא שטערן יעדאָך זיינען קאַפטאן ניע אבלעגטע, זאָנדערן איממער וויא איין עכט-אָרטהאָדאָקסער פּאָלנישער יודע איינהערגינג, זאָ האטטע מאן דאס זעלטענע ביישפיעל, אין דען בעראטהונגען דער ערוועהנטען געזעללשאַפֿט איינען יודען, „אים קאַפֿטאן" מיט לאנגעם בארטע אונד לאנגען „פאות", נעבען האָבגעשטעללטען קאטהאָלישען בישאָפֿען זיטצען צו זעהען.

דער פירסט מיכאעל ראדציוויל, איין שארפזיניגער רעכנער, דער צו יענער צייט גובערנער פאָן ווילנא וואר, לוד דען יידישען מעכאניקער אין זיינען פאלאסט, אום צו צייגען, דאס ער זאָ שנעלל רעכנען קאָננ, אלס דיא פאָן אבראהאם שטערן ערפינדענע רעכען-מאשינע. דאָך דער פירסט האטטע זיך עבען אין דיעזער האָפֿנונג גאנץ „פֿעררעכנעט", דא ער אים רעכנען מעהרמאל גע-אירט, וועהרענד דיא רעכען-מאשינע אלס „אונפעהלבאר" זיך ערוויעז. אויך קאיזער אלעקסאנדער בעפאנד זיך דאמאלס צופעלליג אלס גאסט דעם פירסטען ראדציוויל אין ווילנא. זיינע מאיעסטעט וואָללטע עבענפאללס אים רעכנען מיט דער שטערנישען רעכען-מאשינע זיך מעססען, אללין אויך זיינע מאיעסטעט מוסטע זיך איבערצייגען, דאס דער מענשליכע פֿערשטאנד ניכט זאָ זיכער געהט, וויא דיא נייע רעכען-מאשינע.

אים יאהרע 1821 ערפאנד שטערן איינע מאַשינע צור אויפנאהמע פאָן גאנצען געגענדען. דיעזע מאשינע פיהרטע דען נאמען „טאָפאָגראַפישער (ערד-בעשרייבענדער) וואגען". מיט דיעזער מאשינע, וועלכע אויף איינעם וואגען רוהט, אומפאָהרט מאן דען אומקרייז דער אויפצונעהמענדען געגענד, וועלכע אין פאָלגע דיעזער בעוועגונג זאָגלייך אויף דעם פאַפיערע טרייא אבגעצייכנעט ערשיינט.

אים יאהרע 1825 ליעס קאיזער אלעקסאנדער דורך דען קולטוסמיניסטער איינע קאָממיססיאָן צור בעראטהונג דער רעליגיאָזען אונד שול-אנגעלעגענהייטען צוזאממענזעטצען. דיעזער קאָממיססיאָן וואורדע אויך איין בעזאָנדערעס „יידישעס קאָמיטע" בייגעגעבען, אין וועלכעס אויך אונזער אבראהאם שטערן אלס מיטגליעד הינצוגעוועהלט ווארד. — שטערן שריעב נון מעהרערע גרינדליכע אבהאנדלונגען איבער דיא פֿערבעססערונג דעם אונטערריכטעס, וועלכע דיא געזעללשאַפֿט דער „פריינדע דער וויססענשאַפֿט" וועגען איהרער גערעכטיגקייט אין דען פֿאָן איהר הערויסגעגעבענען „יאהר-ביכערן" פֿעראָפֿפענטליכען ליעס. אבער ער טראט אלס-באלד אויס דעם „יידישען קאָמיטע", וועלכעס „רעליגיאָזע רעפֿאָרמען" אנשטרעבטע אויס, דא שטערן אויף דעם באָדען דעם „תלמוד" שטאנד אונד זיך איבערצייגט היעלט, דאס דיא איינינקייט דער יודענהייט נור דורך דיא פֿאָללע אננערקענונג דער „תלמודישען זאטצונגען" אויפרעכט ערהאלטען ווערדען קאנן. — אבראהאם שטערן שטארב אים יאהרע 1860 אין ווארשוי אלס פֿראָממער יודע, דער עבען דאדורך איינען גראָססען „קדוש השם" בעווירקטע, דאס ער אויך אלס געפייערטער קינסטלער דעם יודענטהומע אונערשיטטערליך טרייא געבליעבען!

געשעפטסבעריכט.

פעסטער-פרייזע.

געטריידע-געשעפט. פאָן ווייצען וואר געסטערן מעסיג צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף וואר שוואך 10000 מעטער-צענטנער וואורדען פערקויפט.

ווייצען טהייס. 400 מעטצ' 79. קילאָ 10.10 גול' 100 מעטער-צענטנער 78, קילאָ' 9.90 גולדען. — — 300 מעטער-צענטנער 78' קילאָגראמם —.10 גולדען, 100 מעטרצ' 78' ק' 9,85 גול. 100 מטרצ' 76,8 קילאָ 9,80 גול. פעסטער-באָדען 150 מעטרצ' 78'2 קילאָ 9.90 גולד. 200 מעטער-צעטר' 77,8 קילאָגראמם 9.80 גולדען. — אָבער-טהייס 1400 מעטרצ' .77 קילאָ 9 ,80 גולד. — — וויסענבורגער 200 מעטרצ' 76.5 קילאָ 9,85 גולד. — באנאטער 200 מעטערצ. .77 קילאָ 9.60 גולדען. — פאנטשאָוואר : 200 מעטרצ' 73,8 קילאָ 9,15 גולד. וואלאכישער 700 מעטער-צטר' 74.5 קילאָ —.8 גולד. — נאָרד-אונגארישער 100 מעטרצר. 78.3 קילאָ 9.70 גול. — (אללעס פער 3 מאָנאטע.)

קוקורוץ 6,55—6.20 גולד.

האפער (נייא) 6,90—7,20 גולד.

וויענער-פרייזע.

וויענער שלאכט-פיעהמארקט

דער אויפטריעב אויף דעם וויענער שלאכט-פיעהמארקטע אם 17-טען ד' מ' בעטרוג 2767 שטיק. דאפאָן וואַרען : 1659 אונגארישע, 553 פאָלנישע אונד 554 דייטשע. דיא פרייזע שטעללטען זיך פער 100 קילאָגראמם : אונגארישע מאסט-אָכסען 52 — 61,50 גולד., פּאָלנישע 53—59,50 גולד. אונד דייטשע 63—64,— גולד.

פיר דיא רעדאקציאָן פעראנטוואָרטליך : מ' עהרענטהייל.

יין כשר לפסח.

עכטער סילאדי-שאָמלויער גוטער וויין איזט צו האבען פאָן 200 ליטער אויפווערטס אין אייזען געבונדען, אב באהן טשושא, מיט fl. 15 פער העקטאָליטער בערעכנעט. (אויף וואונש מיט הכשר מהרב אב"ד דפה) ביא :

Samuel Wallerstein, Silágy-Somlyó

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

ווייצען (נייער)		קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראמם
נאָרד-אונגארישער		75	. .
"		76	9.25 — 9.30
"		77	9.30 — 9.35
"		78	9.40 — 9.45
"		79	9.50 — 9.55
"		80	9.60 — 9,65
"		81	
פעסטער-באָדען		75	.
"		76	9.50 — 9.55
"		77	9.60 — 9.65
"		78	9.70 — 9.75
"		79	9,85 — 9.90
"		80	9.95—10.—
"		81	
טהייס		75	
"		76	9.60 — 9,65
"		77	9.70 — 9,75
"		78	9.80 — 9.85
"		79	5.90 — 9.95
"		80	10.— —10.05
"		81	
ווייסענבורגער			
"		76	9.50 — 9,55
"		77	9.60 — 9.65
"		78	9.70 — 9.75
"		79	9.85 — 9.90
"		80	9.95—10.—
"		81	. .

פריכטע	קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראמם
קאָרן	70 —	8.20 – 9.90
נערסטע מאלץ	62	7.35 – 7 —
" פוטטער	62	8.50 — 7.75
האַפער	40	7.20 – 6.85
קוקורוץ באנאטער	75	6,70 — 6.65
אנדערע	73	6.75 – 6.65
הירזע	—	7.30 – 6.90

		פער 100 קילאָ
ווייצען	פער הערבסט	10.03
	" פריה-יאהר	9.47
	"	—.—
קוקורוץ	"	6,90
נערסטע	"	—.—
האַפער	"	6.92
	"	—.—
רעפס	"	—.—

זאַק מעהל		פל. קר.
נומער 0	דער זאַק צו 100 קילאָגראמם מיט זאַק פרייא באַהן.	18 40
" 1		17 80
" 2		17 30
" 3		16 80
" 4		16 —
" 5		15 —
" 6		14 20
" 7		13 30
" 8		12 30
" 8½		10 80
שפּיריטוס : אַלטע מעהאַרדע פּיקעדקעס		33 75
" נייע קאַרטאָפפעל		30 50

קורז-טאבעללע פאָם 18. מערץ

געלד-קורז	פל.	קר.
ווילבער-אגיא	100	—
דוקאטען	5	69
עסטערר.-אונגארישע 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פראנקס)	9	61
נאפאָלעאָנדאָר	9	59
דייטשע רייכסבאנקנאָטען	59	20
20 מארק-שטיקע	11	86
פאפיר-רובעל	1	20

לאָזע	פל.	קר.
1854-ער 4-פּראָצענטיגע שטאאטס-לאָזע	123	50
1860-ער " גאנצע	136	—
דעטטא " האלבע	144	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	170	—
דעטטא " 50 "	170	—
ראאבא רעגולירונגס-לאָזע	87	—
פייקקען-לאָזע	19	80
קרעדיט-לאָזע	174	—
קלאַרי-לאָזע צו 40 גולדען	40	25
דאָנוי-דאמפשיפפאהרטס-לאָזע	111	—
אינזבּרוקער לאָזע	19	50
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	19	—
ראקויער לאָזע " 20 "	17	—
אָפֿנער לאָזע " 40 "	40	75
פאלפי לאָזע " 40 "	37	50
רודאָלפס לאָזע " 10 "	20	50
סאלם לאָזע " 10 "	53	—
זאלצבורגער לאָזע " 20 "	21	50
סט.-גענאָאיס לאָזע " 40 "	47	50

לאָזע	פל.	קר.
מאַניסלאָלים לאָזע צו 20 גולד.	21	50
טריעסטער לאָזע " 100	126	—
דעטטא " 50	65	—
וואלדשטיין-לאָזע " 20	28	25
ווינדישגרעץ " " 20	37	50
אונגאריש-פּרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	116	75
טהייססטאל-לאָזע	113	90
וויענער-לאָזע	126	90

ווערטה-פאפיערע	פל.	קר.
אונגארישע גאָלדרענטע 6%	121	95
דעטטא " צו 4%	91	40
אונגארישע פאפיר-רענטע	88	48
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	100	50
טעמעשוואר באנאטער	100	—
זיעבענבירגישע	99	75
גאליציש	100	—
בוקאווינא	97	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	112	—
ווייןצעהענט-אבלאָזונג-אָבליגאציאָנען	97	50
פפאנדבריעפע דער אונגארישען באָדען-קרעדיט צו 5 איינהאלב פּראָצענט	100	—
דער אונגארישען היפאטהעקען באנק צו 5½ פּראָצענט	94	50
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדען-קרעדיט-אנשטאלט צו 5½ פּראָצענט	—	—
דער אָסט-באהן	95	50
" נאָרד-אָסט-באהן	147	—

Eigenthümer M. REIS. Verantwortlich für die Redaction: M. EHRENTHEIL.

Budapest, 1884. Druck, v. Moritz Burian Waitznerboulevard

דעם מענשען אם טהייערסטען; זיא גרייפען דיא יידישע רעליגיאָן אן אונד זוכען, האס אונד פעראכטונג געגען דיעזעלבע צו פערברייטען. דיא רעגיערונג, וועלכע דען אנטי-סעמיטישען אויסטריעבען מיט ענערגיע ענטגעגענגעטרעטען, פערדיענט דען דאנק אונד דיא אנערקעננונג דעם גאנצען לאנדעס. וויר פיהלען אונס דאהער דאָפּפעלט גליקליך, איין מיטגליעד דיעזער רעגיערונג אלס אונזערען דעפוטירטען בעגריסען צו דירפען!" — גראף סאפארי פרייעטע זיך זעהר מיט דיעזער קונדגעבונג: — וויר נאָך מעהר!

*) (פאָלגען דעם צעגלעדער שקאנדאלס.) וויר האבען בערייטס געמעלדעט, דאס אונגראָן דען גענאָרג סעלל וועגען דעם צעגלעדער שקאנדאלס צום דועלל הערויסגעפאָרדערט. וועהרענד ער דעם ווערהאָוואי בלאָס שריעב, ער ווירדע איהן, נעמליך דען ווערהאָוואי, צום דועלל הערויספאָרדערן, דאָך זייא דיעזער דעססען ניכט ווירדיג; נון מעלדען דיא בלעטטער, דאס אויך באראָן פראָנאי אונד פיל האָאטשי העררן סעלל צום דועלל הערויספאָרדערן וואָללטען, דאָך דיעזער היעלט זיך איממער פערשטעקט, דאס מאן איהן ניכט אויפפינדען קאָננטע. אלס אבענדס סעלל דעננאָך אין זיינער וואָהנונג אויפגעפונדען וואורדע, וואָללטען איהם צווייא דעפוטירטע איינען בריעף דעם באראָן פראָניאי איינהענדיגען. סעלל וואָללטע דען בריעף ניכט אנגעהמען. דא עראָפפנעטען דיא ביידען דעפוטירטען דען בריעף אונד לאזען פאָלגענדעס פאָר: „דא העררר סעלל אים רייכסטאגע דיא פאָרגעננגע אין צעגלעד ניכט דער ווירקליכקייט געמעס דארשטעללטע, זאָ האט ער יא מיט פאָללעם בעוואוסטזיין איינע „אונוואהרהייט" געשפראָכען; דא פערנער זיין בענעהמען אין צעגלעד איין זאָלכעס וואר, דאס איינעם אָרדענטליכען מענשען אונווירדיג — זאָ ערקלערע איך העררן סעלל פיר איינען מענשען, דער אונווירדיג איזט, דאס מאן פאָן איהם איינע גענוגטהואונג דורך איין דועלל פאָרדערן זאָלל." אלס דער דעפוטירטע דאס שרייבען ווייטער לעזען וואָללטע, דא שפראנג סעלל פלאָטצליך וויטהענד אויף אונד שריע: „איך דולדע ניכט, דאסס דאס הייליגטהום מיינעס הויזעס דורך זאָלכע בעליידיגונגען פערלעטצט ווערדע!" .. דאבייא גינג סעלל דיא וואָהנונגס-טהיר אויף אונד אב אונד ראנג פערצווייפלונגספאָלל מיט דען הענדען. דיא צווייא דעפוטירטען ענטפערנטען זיך היערויף, אָהנע דאס שרייבען, דאס געוויס פיר העררן סעלל נאָך מעהר „שאנהייטען" ענטהיעלט, צו ענדע געלעזען צו האבען!

*) (דיא פעסטער אָרטהאָדאָקסע געמיינדע) איזט ביים הויפטשטעדטישען מאגיסטראטע מיט דעם אנזוכען איינגעקאָממען, איהר איין בעזאָנדערעס „בית החיים" אנצו-ווייזען. דער בעשייד דעם מאגיסטראטס, דער דיעזער טאגע ערפאָלגטע, לויטעט זיינעם הויפט-איינהאלטע נאָך וויא פאָלגט: „דיא הויפטשטאדט האט איבערהויפט קיינע פפליכט, פיר דיא פריעדהאָפע דער איינצעלנען קאָנפעססיאָנען צו זאָרגען. דיא הויפט-שטאדט האט איהרער פפליכט גענוגע געלייסטעט דורך ערריכטונג איינעס אללגעמיינען פריעדהאָפעס, וואָ אללע קאָנפעססיאָנען איהרע טאָדטען בעשטאטטען קאָננען. אינדעם האט דער מאגיסטראט זיינערצייט בייא ערריכטונג דעם נייען אללגעמיינען פריעדהאָפעס מעהר אלס זיינע פפליכט געטהאָן, אינדעם ער איינען געוויססען טהייל דעם אללגעמיינען פריעדהאָפעס דען היער וואָהנענדען איזראעליטען צו-וויעז, דאמיט דיעזע זיך איינען בעזאָנדערן יידישען פריעדהאָף ערריכטען קאָננען. ווענן אלזאָ דיא יידיש-אָרטהאָדאָקסע געמיינדע פיר איהרע מיטגליעדער איינען בעזאָנדערען פריעדהאָף ווינשט, זאָ מאָגע זיא זיך דיעסבעציגליך אן דיא יידישע הויפט-געמיינדע ווענדען. דער מאגיסטראט זעלבסט קאנן ניכט ווייטער טהון, דא דיא יודען איהרען אנטהייל אם אללגעמיינען פריעדהאָפע בערייטס הערויסבעקאָממען!" — זאָ לויטעט דער בעשייד דעם פעסטער מאגיסטראטס אויף דאס אנזוכען דער אָרטהאָדאָקסען געמיינדע. עס איזט זעלבסטפערשטענדליך, דאס דיא אָרטהאָדאָקסען קיינע האָפפנונג האבען, דאס דיא פאָרטשריטטס-געמיינדע איהרען דיעספעללינען וואונש אים פרייעם ווילען בעריקזיכטיגען ווערדע. — ווענן מאן דיא אנגעלעגענהייט פאָם שטאנדפונקטע דעס רעכטס בעטראכטעט, זאָ איזט עס געוויס, דאס דיא אָרטהאָדאָקסען אן דעם יידישען פריעדהאָפע איינען אנטהייל האבען, דא דער מאגיסטראט דיעזען פריעדהאָף זיינערצייט יא פיר זעממטליכע איזראעליטען דער הויפטשטאדט בעשטיממט האטטע. דיעזעס רעכט ווירד דען אָרטהאָדאָקסען דענן אויך פאָן קיינער זייטע שטרייטיג געמאכט, דא ביזהער יא אויך דיא פערשטאָרבענען מיטגליעדער דער אָרטהאָדאָקסען געמיינדע אין דעם איזראעליטישען פריעדהאָפע בעשטאטטעט וואורדען. אללייז דיא אָרטהאָדאָקסען פאָרדערן יעטצט איינע „טהיילונג דעס פריעדהאָפעס" — אונד דיעזע פאָרדערונג האט ווירקליך וועניג אויססיכט אויף ערפאָלג. מאן ווייס יא דיא פיעלען פראָצעססע אין דען לעטצטערען יאהרען וועגען „טהיילונג דעס געמיינזאמען געמיינדע-פערמאָגענס" נירגענדס וואורדע איינע „טהיילונג" בעהערדליך אָדער געריכטליך פאָרגענאָממען. דיא איינציגע פארטייא בעהיעלט אין דער רעגעל דאס געמיינזאמע געמיינדע-פערמאָגען, וועלכע עס אים איי-גענבליקע דער „טרעננונג" צופעלליג פערוואלטעטע. דער פעסטער יידישע פריעדהאָף בעפינדעט זיך אונטער פערוואלטונג דער פאָרטשריטטס-געמיינדע. דיעזע קאנן אלזאָ ניכט גענאָטהיגט ווערדען, איינען טהייל דעם פריעדהאָפעס דער אָרטהאָדאָקסען געמיינדע צוצו-ווייזען. עס איזט דיעזע לאגע פיר דיא הויפטשטעדטישע אָרטהאָדאָקסע געמיינדע אים זאָ פיינליכער, אלס זיא איינע לאנגע רייהע פאָן יאהרען קעמפפטע, אום איינע איינענע „חברה קדישא" אינס לעבען צו רופען. נון האט זיא שאָן איינע איינענע „חברה קדישא", וועלכע לעטצטערע יעדאָך איהרע טהעטיגקייט נאָך קיינער ריכטונג ענטפאלטען קאנן, דא איהר קיין איינענעס „בית החיים" צור פערפיגונג שטעהט. מערקווירדיג בלייבט דיא אונגעהייערע בעגריפפס-פערווירדונג אין אונזערער צייט. וויא אונזערע לעזער וויססען, זינד דיא יידישען געמיינדען אין בערלין אונד אין לייפציג דאפיר, דאס אויף דעם יידישען פריעדהאָפע אויך דיא בעשטאטטונג פאָן כריסטליכען לייכען ערלויבט ווערדע; דאפיר אבער וואָללען אין אונגארן דיא אָרטהאָדאָקסען יודען ניכט איינמאל מיט איהרען פאָרטשריטטליכען גלויבענס-גענאָססען אויף איינעם אונד דעמזעלבען „בית החיים" בעשטאטטעט זיין. בחייהם ובמותם נפרדו! וויא אים לעבען, זאָ וואָללען זיא אויך נאָך דעם טאָדע פאָן איינאנדער געטרעננט זיין! איבריגענס צייגט זיך דיעזעס שטרעבען דער „טרעננונג נאָך דעם טאָדע" ניכט איבעראלל. אין גראָסווארדיין צום בייששפיעל, וואָ זאָגאר דרייא זעלבסטשטענדיגע געמיינדען פאָרהאנדען: איינע אָרטהאָדאָקסע, איינע נעאָלאָגע אונד איינע שטאטוסקוואָ, האבען אללע דרייא געמיינדען איינע געמיינזאמע „חברה קדישא" אונד איין געמיינזאמעס „בית החיים". יא, דאָרט האבען זעלבסט זעממטליכע מיטגליעדער דער אָרטהאָדאָקסען געמיינדע איהרע שטיממען דאצו פעראיינט, דאס דער פאָרטשריטטלער, העדר סאלאמאָן לאָוו, פרעזעס דיעזער געמיינזאמען „חברה קדישא" בלייבע: מספר עריך היו אלקיך! הייטע הערדשט ליידער אין יעדעם איינצעלנען אָרטע איין איינענער גייסט: וואס מאן אן איינעם אָרטע אלס ערלויבט עראכטעט, ווירד אן דעם אנדערען אָרטע אלס רעליגיאָז אונשטאטטהאפט פערדאממט. ווענן שאָן צווישען אָרטהאָדאָקסען אונד נעאָלאָגען איינע „שפאלטונג" פאָרהאנדען, זאָ זאָללטע וועניגסטענס אונטער דען אָרטהאָדאָקסען דעם לאנדעס דאָך נור איין „איינהייטליכער גייסט" הערשען, דאמיט ניכט דיא איינע געמיינדע דיא פאָרדערונגען דער אנדערען געמיינדע אלס לעבערליך ערשיינען לאססע!

*) (דיא ווערטה-פאפיערע) דעם ערמאָרדעטען באנקהויז-איינהאבערס אין וויען העררן אייזערט, האבען זיך בערייטס פאָרגעפונדען, אונד צוואר — אין פעסט!

לעבען: דאס אבער זאגע איך דיר, ווענן לאיאָש קעטשקעמעטי דורך דיינע שולד שטירבט, זאָ שטערבע איך אים שפיטאל! איך בלייבע אין דער טאָדעסשטונדע ניכט בייא איינעם מאָרדער!"

„וואס האבע איך זאָללען מאכען? איך האבע געזאגט זיא זאָלל בעפעהלען; איך ווערדע אללעס טהון. דא האט זיא געזאגט: „שענק מיר דען „שולדשיין" אונד האלע איינען וואגען!" — דער שולדשיין איזט אָהנעהין שאָן דען גאנצען טאג אין מיינער טאשע געוועזען, דאמיט איך מיך קאָננטע טראָסטען מיט זיינעם אנבליק. זאָ זינד וויר היערהער געקאָממען, אום איהנען דען שולדשיין צוריקצוגעבען, דאמיט זיא זיך ניכט ערשיעסען מיססען!"

לאיאָש שטאנד ערשיטטערט נעבען דער קראנקען. שווער אטהמענד אָפפנעטע עממא ווידער דיא ליפפען אונד ליספעלטע: „געהער!" — דאנן: „וועם געהאָרט דער שולדשיין, פאטער?"

„דיר, מיין גאָלדקינד, דיר אללייז! (ריעף דער אלטע איזאק ציטטערנד) דוא זאָללסט מיך ניכט איינען מאָרדער נעננען אין דער טאָדעסשטונדע!"

דיא קראנקע פרויא לעכעלטע דען לאיאָש אן:

„היער נעהמען זיא. איך בין יא פיעללייכט באלד איינע פערוואנדטע פאָן איהנען, דא זיא יא איינע ברויט אויס דער פאמיליע ענגע האבען!"

„נעהמען זיא, (באט אויך דער אלטע) מיינער טאָכטער צו ליעבע!"

לאיאָש צאָגערטע. עממא בליקטע איהן מיט ריהרענדעם ענטזעטצען אן.

„וואָללען זיא, (שפראך זיא מיט גראָסער אנשטרענגונג עטוואס לויטער,) פאָן איינער יידישען פרויא ניכטס געשענקט נעהמען? — פעראכטען זיא אויך נאָך דיא שטערבענדע?" —

לאיאָש בייגטע זיך הערונטער אונד נאהם דען „שולדשיין" אויס דער קאלטען האנד ענטגעגען.

„זיא האלטען מיך פיר זעהר לייכטזיננינג, מיינע גנעדיגע. (זאגטע ער לייזע.) אבער איך פערזיכערע איהנען, איך ווערע טראָטצדעם זעהר אונגערן געשטאָרבען אונד בלייבע פירכטבאר גערן לעבען. עס קאָננטע מיר נאר קיין גראָסערער געפאללען געשעהען, אלס פאָן איהנען גערעטטעט צו ווערדען."

עממא זענקטע אין שטיללעם גליקע דיא אויגען-לידער. איין שטראהל רייגען ענטציקענס טראַף דען יונגען מאנן, וועהרענד דיא טהרענען אונאויפהאלטזאם איבער איהרע וואנגען ניעדערליעפען.

„איזט עס וואהר, דאס זיא אונד עווא פערלאָבט זינד?" פוהר זיא נאָך איינער ווייִלע פאָרט.

„נאָך ניכט, (זאגטע לאיאָש) אבער ווענן איך ניכט אירדע, זאָ ליעבען וויר איינאנדער הערצליך."

ווידער לעכעלטע עממא אין שטיללער פריידע אונד פאלטעטע דיא הענדע איבער דעם לאיאָש רעכטער האנד צוזאממען. — „זייד גליקליך!" זאגטע זיא אונד לאג דאנן איינע ווייִלע, אָהנע זיך צו רעגען.

עבען דראָהטע איינע נייע שוועכע זיא צו איבערמאננען, אלס דער ארצט איינטראט, איין רעגימענטסארצט, דעססען נאהע וואָהנונג דער בוישע נאכבאר געקאננט האטטע.

לאיאָש צאָג זיך אין זיין שלאפציממער צוריק. איזאק פאָלגטע איהם אונד איבערליעס זיך דאָרט ריקזיכטסלאָז זיינעם ווערהענדען שמערצע. זיין טוך שטאָפּפטע ער צוואר אין דען מונד, דאמיט עממא איהן ניכט הערען קאָננטע, אבער מיט דען פויסטען שלוג ער אים זיך אונד האָב זיא דראָהענד צום הימעל עמפאָר. דאנן אונד וואנן מורמעלטע ער עטוואס צווישען דען צעהנען הינדורך, מאן קאָננטע ניכט זאגען, אָב פליכע אָדער געבעטע, אָדער ביידעס צוגלייך. ענדליך ווארף ער זיך האַרט אויף דען באָדען הין אונד שלוכצטע קיים האָרבאר אין דען פוס-טעפּפּיך הינייִן, וועהרענד זיין גאנצער קאָרפער זיך צוקענד הין אונד הער געוואָרפען האט.

לאיאָש האטטע דען מאנן אנפאנגס געוועהרען לאססען. יעטצט דויערטע איהן דער יאממער דאָך ווידער אונד ער פערזוכטע, איהם צאָגערנד טראָסט צוצושפרעכען.

„לאססען זיא מיך! (שטאָהנטע איזאק) מיינע טאָכטער האט מיר הייטע געזאגט, דאס זיא אונד איהרע ברויט איממער גוט צו איהר וואָרען. איך בעדויער'ס אויך נאר ניכט מעהר, דאס איך דען שולדשיין איהנען צוריקגעגעבען, אבער דער פערפלוכטע וואראשהאָשוואי! ווענן איך איהן נור מיט מיינען אלטען צעהנען צעררייססען קאָננטע! — אונד ער לעבט! אונד מיינע טאָכטער שטירבט! — עממא-לעבען, מיין גאָלדקינד! איך בין איין אלטער יודע אונד האבע ניכטס, אלס מיין קינד! עממא-לעבען מיין גאָלדענעס קינד!"

אונד ווידער שריע דער אלטע אויף אונד דריקטע זיין געזיכט אין דען טעפּפּיך.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

זאגטע: „איך האבע מיר געאירט!“ איך האבע אבזאָלוט ניכטס ערמיטטעלן קאָננען, וואס די אנגעקלאגטען אירגענדוויא בעלאסטען קאָננטע!“

נאך איינער פויזע זאגטע דער אַלטערע לעסהיים: „איך בין ביז צום 22-טען נאָוועמבער 1880 טעמפעל-דיענער געוועזען, אונד האבע אלס זאָלכער דאס פעטראָלעום פיר די רעליגיאָנסשולע צו בעזאָרגען געהאבט. איך בין אינפאָלגע דעססען אָפטמאל גענאָטהיגט געוועזען, מיט פעטראָלעום-קאַננען איבער די שטראסע צו געהען.“

ראבבינער דר' האָפמאנן אונד פאָרשטעהער לאַווע בעשטעטיגען דיעס.

מייער בומקע: „קורץ נאך דעם קאָסלינער פראָצעס ארבייטעטע איך מיט דעם ארבייטסמאנן דאָבבערשטיין צוזאממען. דא ערצעהלטע ער מיר: „בוכהאָלץ האט איינמאל צו מיר געזאגט: „ווענן די דען יודענטעמפעל אנשטעקען ווילסט, קאננסט דו 10 טהאלער פערדיענען אונד זאָפיעל שנאפס בעקאָממען, וויא דו ווילסט.“

ארבייטער דאָבבערשטיין: „בוכהאָלץ זאגטע מיר איינמאל פאָר דעם בראנדע: „איך קאנן דיר איינען גוטען פערדיענסט פערשאפפען. ווענן דו דען יודענטעמפעל אנשטעקען ווילסט, זאָ בעקאָממסט דו 10 טהאלער“. — איך זאגטע צו בוכהאָלץ: „איך לאססע מיך אויף זאָלכע זאכען ניכט איין.“

פרעזידענט: „איזט דאס אויך וואהר?“

דאָבבערשטיין: „איך ווערדע מיינע זעעלע ניכט פערשוואָרען.“

פרעזידענט: „בוכהאָלץ! זיא זאָללען צו דאָבבערשטיין פאָר דעם בראנדע געזאגט האבען, ווענן ער דען טעמפעל אנשטעקע, קאָננע ער 10 טהאלער פערדיענען?“

בוכהאָלץ: „דאס איזט ניכט וואהר.“

דאָבבערשטיין: „דאס איזט אבער דאָך וואהר, בוכהאָלץ!“

פרעזידענט: „איינער פאָן ביידען האט נון פאלש געשוואָרען.“

דאָבבערשטיין: „איך קאנן נאָך איינמאל שוואָרען, דער ליעבע גאָטט שטעהט אויף מיינער זייטע.“ (בעוועגונג.)

ציינגע פאָסט-סעקרעטער שמאָלל בעקונדעט, דאס בוכהאָלץ קורץ פאָר דיעזעם פראָצעס בעטרונקען געמאכט אונד איהם געזאגט וואורדע: „דיא וייסט דאָך, וואס דיא אין קאָניטץ איסצוזאגען האסט?“—דאס פאָרקאָממניס פאססירטע אָם מאָנטאגע פאָר דער שוואורגעריכטס-פערהאנדלונג אין דעם גאסטהויז-לאָקאלע אין ניי-שטעטטין. בוכהאָלץ ערווידערטע דאראויף, ער ווערדע גענויא עבענזאָ וויא אין קאָסלין איסזאגען. אין דער געזעללשאפט דעם בוכהאָלץ בעפאנד זיך אונטער אנדערען איך גרייזער.“

רעגיערונגס-בוי־ראטה בענאָיט: „איך בין דער פעסטען איבערציינגונג, דאס פעטראָלעום ביי דעם בראנדע ניכט מיטגעווירקט האט, זאָנסט ווערע צווייפעללאָז איינע עקספלאָזיאָן ענטשטאנדען, אונד אין דיעזעם פאללע גלייך נאך איסברוך דעם פייערס די ווענדע דער סינאגאָגע איינגעשטירצט.“

דער פרעזידענט פאָרמולירט נון די דען געשוואָרענען פאָרצולעגענדען פראגען: „זינד די אנגעקלאגטען שולדיג, אים פעברואר 1881 צו ניי-שטעטטין אין צו גאָטטעסדיענסטליכען פערזאממלונגען בעשטיממטעס געביידע פאָרזעטצליך אין בראנד געזעטצט, אָדער דעם טהעטער צור בעגעהונג דעם אין דער הויפטפראגע ערוועהנטען פערברעכענס דורך ראטה אָדער טהאט וויססענטליך הילפע געלייסטעט צו האבען? פערנער: זינד די אנגעקלאגטען שולדיג, פאָן דער בראנדשטיפטונג צו איינער צייט, אין וועלכער די פערהיטונג דעם פערברעכענס נאָך מאָגליך וואר, קעננטניס ערהאלטען אונד עס אונטערלאססען צו האבען, היערפאָן דער בעהאָרדע צור רעכטען צייט די אנצייגע צו מאכען?“ —

נון שפראך דער שטאאטס-אנוואלט, דער נאמענטליך בעציגליך דער ביידען לעסהיים די קלאגע איפרעכט ערהעלט. יעטצט נאהמען די פיער פערטהיידיגער, איינער נאך דעם אנדערען, דאס וואָרט, די אין איבערציינגענדער וויזע די אונשולד אללער אנגעקלאגטען נאכוויעזען. — דער שטאאטס-אנוואלט ערקלערטע טראָטצדעם, דאס ער בעציגליך דער ביידען לעסהיים די קלאגע ניכט פאללען לאססען קאָננע.

דער פרעזידענט ערטהיילט דען געשוואָרענען די רעכטסבעלעהרונגען. די געשוואָרענען ציעהען זיך אין דאס בעראטהונגס-צימער צוריק. נאך איין פיערטעלשטינדיגער בעראטהונג פערקינדיגטע דער אָבמאנן, דאס די געשוואָרענען זעממטליכע שולד-פראגען פערניינטען! אין פאָלגע דעססען וואורדען די פיער אנגעקלאגטען דורך דען שוואורגעריכטס-האָף פריי געשפראָכען אונד לעסהיים זאָפאָרט אויס דער האפט ענטלאססען.

עס וואר דאס איין גלענצענדער זיעג פיר די אונשולדיג אנגעקלאגטען יודען. טרויריג בלייבט היעביי נור, דאס עס דען אנטי-סעמיטען איבערהויפט געלינגען קאָננטע, אנקלאגען וויא די צו טיסאָ-עסלאר אונד ניי-שטעטטין אירגענדוויא הערויפבעשוואָרען צו קאָננען!

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

☛ איים אללען קרייזען אונזערער געעהרטען אבאָננענטען ליעפען אן די רעדאקציאָן דיעזעם בלאטטעס צאהלרייכע מיטליידס-שרייבען איין איבער דאס פריהצייטיגע הינשיידען דעם ר' מאיר רייז ז"ל. דא עס אונס ניכט מאָגליך יעדעם איינצעלנען פיר דיעזע עדלע טהיילנאהמע בריעפליך צו דאנקען, זאָ ערלויבען וויר אונס, דען געפיהלען אויפריכטיגען דאנקעס פיר דיעזע טהיילנאהמס-קונדגעבונגען אן דיעזער שטעללע שוואכען אויסדרוק צו געבען.

פיר די רעדאקציאָן:

מ' עהרענטהייל.

* (יודען-פריינדליכע קונדגעבונגען.) די געגענווערטיגע וואהלבעוועגונג האט שאָן ציעמליך פיעל יודען-פיינדליכעס אן די אָבער-פלעכע געטריעבען. אום זאָ ערפרייליכער איזט עס, ווענן איינמאל אויך איינע יודען-פריינדליכע קונדגעבונג פערצייכנעט ווערדען קאנן. פאָר איינייגען טאגען ערשיען נעמליך אין דער הויפטשטאדט איינע דעפּוטאציאָן דעם טאראָק-סענט-מיקלוישער וואהל-בעצירקעס ביים פינאנצ-מיניסטער גראַפען סאפארי, די איהן ערזוכטע, פיר דען נעכסטען רייכסטאג דען ערוועהנטען וואהלבעצירק אלס דעפוטירטער פערטרעטען צו וואָללען. דער שפרעכער דער דעפּוטאציאָן, הערר פאָלגאר, זאגטע אונטער אנדערעם פאָלגענדעס: „אונזער בעצירק העטטע מיט זיינעם אנזוכען אן איירע עקסצעללענץ נאך געוואַרטעט ביז צום שלוססע דעם געגענווערטיגען רייכסטאגעס. דאָך וויר האבען פערנאָממען, דאס אויך איין אנדערער בעצירק דען בעשלוס געפאסט, איירע עקסצעללענץ צום דעפּוטירטען צו וועהלען, וועסהאלב וויר אונס בעאיילטען, מיט אונזערער ביטטע פריהער צו ערשיינען אלס דער ערוועהנטע בעצירק, וויר וואָללטען אונס אין דיעזער אנגעלעגענהייט פאָן ניעמאנדעם איבערפליגעלן לאססען. שאָן זעכסמאל האטטע אונזער בעצירק דאס גליק, איירע עקסצעללענץ, הערר מיניסטער! אלס זיינען דעפּוטירטען בעגריסען צו דירפען. וויר וואָללען, דאס אונס נון דיעזעם גליק צום זיעבענטענמאלע צו טהייל ווערדע! די רעגיערונג, דערען מיטגליעד איירע עקסצעללענץ זינד, האט זיך עבען אין דער לעטצטען צייט גראָסע פערדיענסטע אום די איפרעכטהאלטונג דער רוהע אונד אָרדנונג אים לאנדע ערוואָרבען. דאס ווירקזאמסטע מיטטעל געגען די יודען-העטצער ליעגט אין דער געזעטצעס-אכטונג. די אנטי-סעמיטישען העטצער זינד אום זאָ פערדאממענס-ווערטהער, אלס זיא איינע אלט-עהרווירדיגע קאָנפעססיאָן, נעמליך די „יידישע“ גערעדע דארין אנגרייפען וואס

פאָלליעטאָן.

אונזערע צייט.

(38-טע פאָרטזעטצונג.)

לאַיאָש בראכטע שנעלל ערפרישונגען הערביי. דער אלטע איזאק שטאנד נאך איממער, וויא איין בילד דעם יאממערס, אין דער טהיר. אלס לאַיאָש זיך ווידער אום די קראנקע צו שאפפען מאכטע אונד איהר איין פאאר טראָפּפען וויין איינצופלאָססען זוכטע, פוהר דער אלטע פלאָטצליך צוזאממען אונד צייגטע העפטיג, אָהנע זיך פאָן דער שטעללע צו ריהרען, אָהנע צו שפרעכען, נאך עממא'ס לינקער האנד. פירכטבארער אנגסט מאלטע זיך אין דען אויגען דעם אלטען איזאק.

לאַיאָש פערשטאנד אנפאנגס ניכט; ענדליך נאהם ער די פיסטאָלע אויס עממא'ס האנד אונד לעגטע זיא ביי זייטע. דער אלטע בערוהיגטע זיך, צייגטע אבער ווידער אויף זיינע טאָכטער, אינדעם ער מיט דעם קאָפּפע ניקטע אונד ביי יעדעם לויטען שרייטע דעם לאַיאָש מיט האנד אונד מונד אום שטיללע באט, אלס שליעפע דא די יונגע פרויא עממא.

די אוהר שלוג צוואָלף.

לאַיאָש וינקע צוריק. ער גלויבטע, דער אלטע וואָללע זיינען „שולד-שיין“ ווידער האבען, אונד פערזוכטע, דאס בלאטט אויס דער האנד דער אָהנמעכטיגען עממא צו נעהמען. —

דא ערוואכטע עממא. די פיעבערראָטהע וואר פלאָטצליך פאָן איהר געוויכען, זיא זאה פירכטבאר בלאס אויס, אבער איינען גליקליכען, דאנקבארען בליק זאנדטע זיא אויף דען גראָסען, טיעפליעגענדען אויגען צור ציממערדעקע עמפּאָר. זיא פערזוכטע צו שפרעכען אונד בעוועגטע מיט זיכטליכער אנשטרענגונג די ליפּפען, אבער נור איין לייזעס לאַלען דראנג הערפאָר. דא וואנדטע זיא דען בליק פריינדליך ביטטענד איהרעם פאַטער צו. ער זאָלל פיר זיא שפרעכען. —

דער אלטע איזאק טראט אויף לאַיאָש צו אונד שפראך זאָ לייזע, אלס פירכטעטע ער, דער קראנקען מיט דעם לויטען זיינער שטיממע וועהצוטהון, פאָלגענדעס:

„פאָר פיערצעהן טאגען, וויא איך וויל עבען שליעסען אללע פענסטער, פאהרט איין וואגען פאָר. ווער וואר עס? מיינע עממא-לעבען! — פיערצעהן טאגע האט זיא געלעגען אין פיעבער אונד האט גערעדעט שרעקליכע דינגע. הייטע פאָרמיטטאגס, איך האבע בעשטענדיג נאך דער אוהר געזעהען, — זיא געוויס אויך, הערר קעטשקעמעטי, ענטשולדיגען זיא — הייטע פאָרמיטטאג ווירד'ס עטוואס בעססער, זיא קאנן שפרעכען. אונד וואס איזט דאס ערסטע, וואס זיא איהרעם אלטען פאטער זאגט? — דאס זיא נאך הייטע קאָממט, אום צו שטערבען!“

דער אלטע ווישטע זיך די שווייס-טראָפּפען, אונד זאגטע ווייטער: „איך האבע איהר געזאגט, דאס איין הערר פאָן דער ענגע מיך צום בעטטלער געמאכט! אבער איין הערר פאָן דער ענגע האט אויך מיינעם זאָהנע די גראָסטע שמאך אנגעטהאָן. די איינעם יודענקינד קאנן וויעדערפאָהרען. ער האט איהם פערפיהרט זיין וייב. דערזעלבע הערר פאָן דער ענגע, נעמליך דער וואראשהאזשוא, האט גענאָממען מיין גאָלדקינד, מיינע טהייערע עממא-לעבען, צור פרויא. נון זיא ווערדען זיך קאָננען דענקען, וויא איך האבע געהאסט די הערען פאָן דער ענגע. — זיא, הערר קעטשקעמעטי, זינד פערלאָבט מיט דער עווא פאָן דער ענגע. איזט דאָך איינער אויס דער פאמיליע, האבע איך מיר געדאכט, אונד דער עווא פאָן דער ענגע ווירד דאס הערץ ברעכען, ווענן איך איהרען ברייטיגאם אין מיינע האנד בעקאָממע. אונד אום מיינער טאָכטער איינע פריידע צו מאכען אין איהרעם שווערען ליידען, האבע איך איהר ערצעהלט, וואס איך האבע געמאכט פיר איין געשעפט מיט איהנען, הערר קעטשקעמעטי! עס איזט געוועזען איין פיינעס געשעפט. האט מיך געקאָסטעט איינען גאנצען שאטץ געלד. איך האבע אלזאָ מיינע טאָכטער דאמיט געטראָסטעט, דאס זיא זינד אין נאָך שלימערעם צושטאנד אלס איינע ארמע קראנקע. איך האבע איהר ערסט ניכט געזאגט טאג אונד שטונדע, ווייל איך מיך האבע געפירכטעט פאָר איהרען אויגען. זיא אבער האט דאגעלעגען גאנץ שטילל אונד האט מיך פריינדליך געפראגט, וואנן דער „וועכסעל“ פעללינג איזט; דא האבע איך אן איהרע שווערע, שווערע קראנקהייט געדאכט אונד אן מיין עלענד אונד האבע ווידער אויף די אוהר געזעהען אונד האבע געלאכט, ווייל די צייט שאָן באלד דא וואר, וואָ זיא זיך, דא זיא קיין געלד האבען, דען וועכסעל צו בעצאהלען, זיך ווערדען ערשיעסען מיססען. אונד עממא שריע: „שאָן הייטע? פאטער!“ — „יא אין איינער שטונדע!“ האבע איך מיט איינעם ענטציקען גערופען. זיא איזט היערויף אין אָהנמאכט געפאללען. דאנן אבער האט זיא די אויגען ווידער אויפגעמאכט, האט מיך פירכטערליך אנגעזעהען אונד האט געזאגט: „איך וויל דיך ניכט בעטריגען, פאטער. איך ווערדע קיינענפאללס לאנגע מעהר